

Розумовська Юлія Олександрівна

ад'юнкт кафедри соціальної комунікації та публічної дипломатії інституту стратегічних комунікацій,
Національний університет оборони України,
м. Київ, Україна,
ORCID ID:0009-0009-9051-7399
12ylia88@gmail.com

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОФІЦЕРІВ ТАКТИЧНОЇ ЛАНКИ УПРАВЛІННЯ У СИСТЕМІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Анотація. Процес цифровізації всіх сфер діяльності сучасного інформаційного суспільства як в нашій країні, так і у всьому світі, висуває низку вимог до рівня інформаційно-комунікаційної компетентності (далі – ІКК) будь-якого фахівця, і військові спеціалісти не становлять в цьому питанні виключення. Все активніше застосовуються інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ) військовими під час здійснення військово-професійної діяльності як на полі бою, так і в тилу.

У цій науковій статті обґрунтовано теоретичні аспекти розроблення методики розвитку ІКК офіцерів тактичної ланки управління (далі – офіцерів) у системі підвищення кваліфікації (далі – СПК). У цій науковій роботі здійснено аналіз та узагальнення наукових поглядів і підходів українських та зарубіжних дослідників щодо визначення поняття «методика» та запропоновано авторську дефініцію поняття «методика розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності офіцерів тактичної ланки управління у системі підвищення кваліфікації».

Методика дослідження включає аналіз наукових джерел, узагальнення та пояснення теоретичних та практичних даних, а також розроблення методики розвитку ІКК офіцерів власне тактичної ланки управління. Методика розвитку ІКК офіцерів містить основні цілі, методологічні підходи, принципи щодо її розвитку у СПК, основні її етапи, мету, зміст, завдання, види навчальних занять, методи, прийоми, засоби, організаційні форми навчання, які спрямовані на розвиток ІКК офіцерів тактичної ланки управління у СПК. Обґрунтовано, що включення до підготовки офіцерів авторської методики зможе забезпечити розвиток їх ІКК як фахівців військової справи, що в свою чергу надасть можливість поглиблення теоретичних знань та розвитку професійно-необхідних якостей. Також нами доведено необхідність розроблення та впровадження у СПК офіцерів спеціального курсу «Інформаційно-комунікаційна компетентність офіцерів тактичної ланки управління та її розвиток». До змісту навчального курсу пропонується включити наступні теми: Модуль 1. Теоретичні основи інформаційно-комунікаційної компетентності. Модуль 2. Інформаційно-комунікаційні процеси в умовах військово-професійної діяльності офіцера. Модуль 3. Практичні основи застосування інформаційно-комунікаційної компетентності у військово-професійній діяльності офіцера.

Ключові слова. Розвиток; методика розвитку; інформаційно-комунікаційна компетентність; офіцер тактичної ланки управління; методи; методологічні підходи; система підвищення кваліфікації.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Сьогодні на всі сфери діяльності людини, в тому числі на військову сферу, мають суттєвий вплив чинники інформаційного суспільства, в першу чергу інформаційно-комунікаційні технології, що сприяють забезпеченню комфортних умов для надання послуг з освіти як цивільному населенню, так і військовослужбовцям Збройних сил України (далі – ЗСУ). Нині можна стверджувати, що ІКТ значно трансформували систему військової освіти в Україні, і вона не становить винятку. Це дозволяє забезпечувати якісну підготовку військових професіоналів навіть в умовах відсічі широкомасштабної агресії російської федерації проти нашої країни.

У сучасному інформаційному суспільстві розвитку військово-професійної компетентності офіцерів можуть суттєво сприяти сучасні ІКТ, що особливо важливо в

умовах ведення бойових дій, тобто цифровізації сектору безпеки та оборони. Необхідно підкреслити, що у цьому контексті простежується здатність офіцерів системно їх застосовувати відповідно до вимог військово-професійної діяльності. У зв'язку із цим слід зауважити, що їх підготовка до роботи з засобами ІКТ має відповідати як вимогам сучасного інформаційного суспільства, так і військової сфери, в якій активно використовуються передові інформаційні технології. Це означає, що їх військово-професійна компетентність, до складу якої входить і ІКК, має постійно вдосконалюватись, враховуючи швидкі зміни у суспільстві в цілому, та у військовому середовищі в інформаційному аспекті, зокрема.

Водночас нами вивчені, узагальнені та систематизовані наукові джерела щодо дослідження ІКК офіцерів, визначення її структури та змісту, результатом чого стало переконання у необхідності розроблення методики її розвитку у офіцерів тактичної ланки управління у системі підвищення їх кваліфікації.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз, систематизація та узагальнення наукових джерел і публікацій засвідчує, що вітчизняними науковцями приділяється достатньо уваги щодо розроблення методики розвитку різних видів компетентності фахівців, у тому числі й офіцерів. Так, О. Пінчук, А. Прокопенко досліджують розвиток цифрової компетентності офіцерів [1], М. Арістархова розробила методику розвитку методичної компетентності інструкторів мовної підготовки засобами ІКТ [2], а В. Ягупов і Т. Бондаренко представили єдиний відкритий інформаційний простір закладу вищої професійної освіти [3], В. Кива – розвиток ІКК викладачів системи вищої військової освіти [4].

Що стосується досліджень щодо ІКК різних фахівців, то результати нашого їх узагальнення демонструють, що науковці працюють за наступними проблемними напрямками: тлумачення ІКК і визначення її структури (В. Биков, А. Гуржій, О. Діденко, А. Кочарян, Н. Морзе, О. Овчарук, С. Сисоєва, О. Спірін, В. Ягупов, А. Ferarri, M. Gisbert, F. Esteve, V. Larraz, R. Krumsvik), її формування (Т. Бондаренко, О. Кравченко, І. Тимофєєва, Г. Федорук, D. Schneckenberg, J. Wildt) і розвиток (П. Грабовський, Г. Дегтярьова, В. Кива, F. Esteve, F. Carrera, J. Coiduras). Проте, проблема розроблення методики розвитку ІКК офіцерів власне тактичної ланки управління в системі підвищення їх кваліфікації досі залишається не висвітленою науковцями.

Метою статті є обґрунтування авторської методики розвитку ІКК офіцерів тактичної ланки управління у системі підвищення їх кваліфікації.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Нині на всі сфери життєдіяльності людини, в тому числі і на військову сферу впливають чинники інформаційного суспільства. У першу чергу це пов'язано з комплексним використанням ІКТ та їх засобів, без яких неможливо отримати перемогу у російсько-українській війні. Сьогодні можемо стверджувати, що розвиток ІКТ є динамічним і безперервним процесом, вони оновлюються та вдосконалюються швидкими темпами. «Війна, на жаль, змінилася. Війни зразка 1953 року вже не буде. Вона закінчилася влітку 23-го року в Україні. У той момент, коли на поле бою прийшли роботи...», – зазначив колишній Головнокомандувач Збройних сил України Валерій Залужний [5]. Отже, військовослужбовцям потрібно постійно вдосконалювати свою військово-професійну компетентність, складовою якої є ІКК [6, с. 157].

Так, на базі вивчення військової практики, аналізі та систематизації наукових джерел щодо дослідження ІКК офіцерів, визначення її структури та змісту, дійшли висновку про потребу розроблення методики її розвитку у офіцерів у СПК. Для цього необхідно з'ясувати поняття «методика» взагалі та «методика розвитку ІКК офіцерів тактичної ланки управління», зокрема та обґрунтувати основні елементи цієї методики.

Великий тлумачний словник української мови термін «методика» розкриває як «сукупність взаємопов'язаних методів та прийомів доцільного проведення будь-якої роботи», а також як «вчення про методи викладання певної науки, предмета» [7, с. 664].

Погоджуємось із думкою С. Гончаренка, який визначав дефініцію «методика навчального предмета» як «галузь педагогічної науки, яка досліджує закономірності вивчення певного навчального предмета» [8, с. 206].

Підтримуємо думку В. Киви, який зауважує, що методика становить методичну систему, яка включає в себе методи навчання і виховання, види навчальних занять, методичні способи і прийоми, засоби навчання і виховання, що направлені на вирішення конкретних педагогічних завдань, удосконалення професійних та інших якостей тих, хто вчиться [9, с. 99].

В. Ягупов й І. Плохута трактують поняття методика як «методики розвитку діагностувальної компетентності майбутніх докторів філософії як сукупності основних етапів її розвитку, які в свою чергу складаються зі відповідних принципів, методів, методичних прийомів, засобів і організаційних форм їх навчання як майбутніх суб'єктів діагностувальної діяльності в системі вищої військової освіти та сприятимуть розвитку їх цінностей і мотивації, теоретичних і практичних діагностувальних знань, навичок, умінь і здатностей, професійно важливих діагностувальних якостей як суб'єктів педагогічної діяльності у ВВНЗ» [10, с. 508].

З урахуванням вищевикладеного, методика у педагогіці – це цілеспрямована методична система з певною провідною ідеєю і головним принципом, згідно з якими дослідник в свою методику включає певні методи, види навчальних занять, засоби та прийомів навчання та виховання, що логічно взаємопов'язані між собою, спрямовані на досягнення певної педагогічної мети щодо формування, розвитку та вдосконалення конкретних особистісних, психічних і професійних якостей і утворень тих, хто набуває певну освіту.

Урахування результатів нашого узагальнення та конкретизації щодо розкриття поняття «методика» в педагогіці, дозволило нам зробити висновок, що методика розвитку ІКК офіцерів у системі підвищення кваліфікації являє собою комплекс мети, цілей і завдань, змісту, методів, прийомів, засобів, принципів навчання, видів навчальних занять, що взаємопов'язані між собою, послідовно використовуються та реалізуються на основних етапах її розвитку згідно з провідним принципом нашого дослідження. Вона ґрунтується на основних методологічних підходах – компетентнісному, системному, суб'єктно-діяльнісному, інформаційному, контекстному, які визначають концептуальні підвалини для встановлення мети, змісту, принципів, методів, видів навчальних занять щодо розвитку в них ІКК, тобто ключових компонентів методики, які системно та творчо використовуються на трьох етапах розвитку ІКК офіцерів [11, с. 10-16].

На нашу думку, не менш важливим є усвідомлення поняття «методика» у військовій сфері. Військова дидактика розкриває це поняття як визначені та встановлені форми та засоби використання методів навчання та виховання, які створюють можливість здійснення глибшого пізнання проблем військового навчання, а також сприяє їх ефективному вирішенню [12, с. 24].

Метою методики є розвиток ІКК офіцерів, що можливо здійснювати через досягнення головної та часткових цілей її розвитку. Мета визначає основні завдання щодо розвитку ІКК офіцерів відповідно до ключових положень сучасних методологічних підходів до їх підготовки, зокрема, такі:

- розвиток ціннісно-мотиваційного компонента (цінності використання ІКТ у військово-професійній діяльності; мотивація використання засобів ІКТ у військово-професійній діяльності);
- розвиток когнітивного компонента (це наступні знання: способи аналізу, синтезу, порівняння, абстрагування із використанням засобів ІКТ; способи і прийоми використання ІКТ під час здійснення військово-професійних завдань; норми, правила і закономірності комунікації; щодо спілкування за допомогою засобів ІКТ);
- розвиток інформаційно-технологічного компонента (це уміння та здатності роботи з ІКТ і актуалізації ІКК у військово-професійній діяльності; навички та вміння застосування різних способів та прийомів використання ІКТ та їх засобів за типових та нетипових обставин військово-професійної діяльності);

- розвиток комунікаційного компонента (це такі уміння та здатності: сприйняття та передачі службової інформації за допомогою засобів ІКТ; успішне ведення комунікаційного процесу в інформаційному суспільстві, у тому числі за допомогою засобів ІКТ);

- розвиток індивідуально-психічного компонента (індивідуально-психічні якості, які характерні офіцеру як суб'єкту сучасного інформаційного суспільства, в цілому, та військово-професійної діяльності, зокрема: організованість, комунікативність, відповідальність, толерантність);

- розвиток суб'єктного компонента (суб'єктність офіцера в інформаційному суспільстві та військовому середовищі; уміння та здатність до здійснення об'єктивного оцінювання своїх дій як суб'єкта військово-професійної діяльності в межах реалізації функціональних обов'язків і виконання завдань за посадовим призначенням).

Для розвитку цих компонентів необхідно дотримуватися загальноприйнятих і специфічних педагогічних вимог і принципів навчання у вищій військовій школі, враховуючи навчання на курсах підвищення кваліфікації. Зокрема, це такі принципи:

- науковості навчання, який визначає, що всі факти, положення і закони, що викладаються офіцерам, повинні мати наукове підґрунтя і відповідати нині існуючим здобуткам науки та техніки, особливою у військовій сфері;

- системності, міжпредметності і систематичності навчання офіцерів, що вимагає системності і послідовності у освітньому процесі, поданні навчального матеріалу тим, хто навчається та постійну роботу з ним;

- доступності навчання офіцерів: перехід від простих до складних завдань, починати навчання з вузьких аспектів з подальшим розширенням обсягу на всю навчальну дисципліну, від відомого – до невідомого, від близького – до далекого, від абстрактного – до конкретного, а також необхідно враховувати рівень військово-професійної підготовленості офіцерів як суб'єктів інформаційного суспільства, їх професійно-важливі та індивідуально-психічні якості;

- зв'язку навчання та сучасної військової практики чи контекстності: базується на конкретних взаємозв'язках наукової та військової сфери, сучасної воєнної теорії і практики, безпосередньому врахуванні інформаційно-комунікативних потреб та інтересів офіцерів як суб'єктів інформаційного суспільства;

- свідомості, ініціативності та навчальної суб'єктності офіцерів як суб'єктів навчальної діяльності: передбачає суб'єктну роль офіцерів як учнів та у освітньому процесі ВВНЗ; формування у офіцерів позитивного ставлення до своєї військової спеціальності, наявність зацікавленості до навчального матеріалу та включення у навчальний процес, використання отриманих знань на практиці, контекстне використання сучасних ІКТ і засобів у навчальній діяльності;

- наочності: призводить до свідомого та цілісного наочного сприйняття навчального матеріалу офіцерами за допомогою засобів ІКТ та активного практичного мислення, його усвідомленню і засвоєнню, розвиває кмітливість, пильність і розвиває практичне мислення як суб'єкта інформаційного суспільства;

- міцності засвоєння військово-професійних знань та розвиток практичних здатностей офіцерів: передбачає системне та систематичне повторення навчального матеріалу ними, його запам'ятовування, вміння виділити головну ідею під час повторення, використання різноманітних методик викладачами під час проведення різних видів навчальних занять з ними;

- індивідуалізації навчання: надає можливість під час спільної навчальної діяльності офіцерам оволодівати навчальним матеріалом з індивідуальною швидкістю, на що впливає рівень розумової та військово-професійної розвиненості, зацікавленість у вивченні навчального матеріалу, мотивація та цінності військово-професійної діяльності, жага до знань і працездатність в інформаційному суспільстві;

– емоційності навчання: передбачає формування у офіцерів емоційно-вольової сфери як у фахівця військової справи в інформаційному суспільстві, що безпосередньо впливає на їх навчальну діяльність та її підтримує, що досягається логічним, творчим, послідовним і контекстним викладенням навчальних дисциплін, наведення цікавих прикладів, використання різних квазіситуацій за допомогою засобів ІКТ та імітаційного моделювання;

– суб'єкт-суб'єктної взаємодії та інтерактивності: передбачає активний діалог і взаємодію між суб'єктами навчання, які спрямовані на встановлення і підтримання суб'єкт-суб'єктних взаємин, що позитивно впливає на їх ціннісно-мотиваційну сферу [13, с. 121-149].

У процесі розроблення методики розвитку ІКК офіцерів необхідно також зазначити організаційні форми навчання. Зокрема, організаційні форми очної підготовки офіцерів класифікуються так: за характером навчальних завдань (загальні, специфічні); за місцем проведення заняття (аудиторні, позааудиторні); за видом діяльності суб'єктів освітнього процесу (практичні, теоретичні); за часом проведення педагогічних заходів (навчально-планові, службово-планові, позапланові); чисельністю суб'єктів навчальної діяльності (індивідуальні, групові); за характером керівництва навчальною діяльністю суб'єктів навчальної діяльності (заняття під наглядом викладача, самостійна робота).

Наступним елементом методики розвитку ІКК офіцерів є визначення методів навчання, які взаємопов'язані з організаційними формами навчання, адже форми визначають метод навчання, а метод – конкретні види навчальних занять. У нашій методиці застосовуються традиційні та активні методи навчання. Традиційні – усне викладення навчального матеріалу (різні види розповідей, пояснень, лекцій); обговорення навчального матеріалу (бесіди, семінарські заняття, аналіз конкретної ситуації тощо); показ (демонстрація, ілюстрація, особистий показ прийомів і дій тощо); практичні методи (практичні заняття, групові вправи, лабораторні роботи тощо); методи контролю та самоконтролю (опитування, тестування, контрольні роботи, завдання для самоконтролю, екзамен, залік); самостійна робота (включає самостійне вивчення навчального матеріалу). Активні методи навчання – це методи, які активізують навчально-пізнавальну діяльність тих, хто вчиться (ігрові, метод мозкові атаки, круглі столи, кейс-метод та ін.).

Методика розвитку ІКК має наукове підґрунтя, що базується на застосуванні методів проблемно-ситуативного та контекстного навчання з широким застосуванням засобів ІКТ та імітаційного моделювання. Такий підхід визначає потребу застосування тими, хто навчається, вирішення типових проблемних ситуацій під час занять, з якими стикаються офіцери в процесі військово-професійної діяльності. У процесі вирішення таких завдань офіцери розвивають свої інформаційно-комунікативні вміння, а також набувають необхідні професійно-важливі якості, які сприятимуть їх успішній інформаційно-комунікаційній діяльності. Реалізовувати методику ІКК будемо в три етапи – на ціннісно-мотиваційному, розвивальному та заключному (табл. 1).

Перший етап – ціннісно-мотиваційний, що направлений на розвиток цінностей і мотивації інформаційно-комунікаційної діяльності офіцерів, покращення ціннісного ставлення до динамічності у військово-професійній діяльності, розвиток ІКК для здійснення вдалих інформаційно-комунікаційних дій офіцера та фахівця з ІКТ. На цьому етапі виокремлені педагогічні завдання, що варті уваги для підвищення у офіцерів мотивації до їх інформаційно-комунікаційної діяльності, а також розвитку у них відповідального ставлення до роботи з ІКТ. Основні завдання першого етапу наступні:

– сприяння осмисленню офіцерами цінностей власної інформаційно-комунікаційної діяльності як суб'єкта військово-професійної діяльності ЗСУ;

– сприяння поважному ставленню до професії, яка обрана, відчуттю потреби наполегливо розвивати ІКК як суб'єкта інформаційно-комунікаційної діяльності в військово-професійному середовищі;

– сприяння осмисленню виконання обов'язків за визначеною посадою і завдань за посадовим призначенням, прагненню досягнути розвиненості ІКК як суб'єкта інформаційного суспільства;

– мотивування до активізації пізнавальної діяльності для розвитку своєї ІКК.

Вирішення перерахованих завдань може бути досягнуто традиційними та активними методами навчання, використанням певних методичних прийомів та видів навчальних занять. До прикладу, таких: лекційні, семінарські та практичні заняття; навчальні бесіди; дискусії; аналіз конкретної ситуації; приклади, які базуються на досвіді викладачів і специфіці інформаційно-комунікаційної діяльності офіцерів; анкетування; тестування; самоконтроль; самооцінювання.

Основні потреби, цінності та мотивацію інформаційно-комунікаційної діяльності офіцерів тактичної ланки управління зможемо з'ясувати за допомогою тестування, анкетування, створення квазіпрофесійних ситуацій, а також з'ясування професійно-важливих інформаційно-комунікаційних якостей, які їм знадобляться під час здійснення військово-професійної діяльності, вирішення завдань за призначенням за допомогою ІКТ; визначити характер можливих дій у стандартних і нестандартних ситуація військово-професійної діяльності в умовах бойових дій та в тилу. Основними видами навчальних занять на ціннісно-мотиваційному етапі є лекційні, групові та семінарські заняття.

Другим етапом є **розвивальний**, під час реалізації якого відбувається вивчення необхідних теоретичних знань у сфері ІКТ щодо інформаційно-комунікаційної діяльності та їх вдосконалення, розвиток умінь, навичок і здатностей щодо їх використання у інформаційно-комунікаційній діяльності як суб'єкта військово-професійної діяльності у сучасному інформаційному середовищі. Все перераховане допоможуть здійснити активні методи навчання (імітаційних і неімітаційних). Велика увага приділяється розвитку гнучкості та критичності практичного мислення, розвитку здатностей у роботі з ІКТ і системного і творчого їх використання в інформаційно-комунікаційній діяльності. На цьому етапі необхідно застосовувати різні методи активізації навчально-пізнавальної діяльності офіцерів через поєднання методів і прийомів, що створює психолого-педагогічний вплив на них. Тут основна увага приділяється розвитку практичного мислення, розвиненню здатностей до вирішення інформаційно-комунікаційних завдань у нестандартних ситуаціях і в умовах невизначеності. Під час цього етапу використовуються наступні види навчальних занять і методичні прийоми: бесіда; круглий стіл; метод мозкового штурму; особистий приклад викладача; ділова гра; кейс-метод; показ, демонстрація; перегляд відео [14, с. 78-85; 13, с. 177-290]. Слід приділити найбільшу увагу розвитку здатності офіцерів до пошуку, аналізу, синтезу інформації, її основний акцент має робитися на активізації гнучкості практичного мислення як суб'єкта інформаційного суспільства.

Можемо визначити наступні основні завдання цього етапу: розвиток творчого практичного мислення як фахівця військової справи щодо використання ІКТ у військово-професійній діяльності; розвиток інформаційно-комунікаційних навичок, умінь і здатностей як суб'єкта військово-професійної діяльності; розвиток необхідних професійних інформаційно-комунікаційних якостей як суб'єкта військово-професійної діяльності; вирішення конкретних проблемних ситуацій інформаційно-комунікаційного характеру як військовому фахівцю в сучасному інформаційному середовищі.

Вирішення цих завдань доцільно здійснювати шляхом застосування відповідних методичних прийомів, засобів, видів навчальних занять і методами розвитку ІКК. В першу чергу, це лекція, семінар, групові та практичні заняття, дослідження спеціальної літератури та джерел, метод контролю, самостійна робота, метод самоконтролю та самооцінювання, імітаційне моделювання, презентації, розгорнута бесіда, дискусії.

Таким чином, на розвивальному етапі варто застосовувати всі основні види навчальних занять у вищій військовій школі, які можуть позитивно вплинути на розвиток теоретичних знань, практичних навичок, умінь і здатностей у сфері застосування ІКТ серед офіцерів тактичної ланки управління.

В той же час основний вид навчальних занять, що допомагає запам'ятовуванню навчального матеріалу, це самостійна робота. На самостійну підготовку покладається опрацювання, поглиблення та фіксація знань, умінь і навичок, виконання завдань, які

викладачем винесені на самостійну підготовку, підготовка до наступного заняття, заходів контролю, а також розвиток у офіцерів самостійності та ініціативності.

Третім є **заключний** етап, який визначає успішність реалізації двох попередніх етапів методики розвитку ІКК офіцерів. Для цього необхідно провести педагогічне діагностування рівнів розвиненості цього виду компетентності у офіцерів. Для виконання поставленого завдання пропонуємо використовувати шість критеріїв – ціннісно-мотиваційний, інтелектуальний, технологічний, комунікаційний, психологічний, рефлексивний, які нададуть можливість досконально та комплексно охопити зміст їх ІКК та з'ясувати рівень її розвиненості [15, с. 320-321]. Згадані критерії дають право з'ясувати наступні дослідницькі аспекти щодо предмета нашого дослідження:

- ціннісне ставлення офіцерів до своєї інформаційно-комунікаційної діяльності та її мотивацію;
- володіння комплексними знаннями у сфері застосування ІКТ, що є необхідною складовою для здійснення інформаційно-комунікаційної діяльності офіцерами для реалізації завдань за посадовим призначенням і відповідних функції як суб'єкта сучасного інформаційного суспільства;
- розвиток системи інформаційно-комунікаційної компетентності, що необхідна для здійснення інформаційно-комунікаційної діяльності;
- розвиток необхідних комунікаційних якостей офіцерів як суб'єктів військово-професійної діяльності в цифровому суспільстві загалом та військовій сфері, зокрема;
- визначити розвиненість здатності щодо самостійного регулювання індивідуальної діяльності, взяття офіцером відповідальності за власні дії;
- висвітлити усвідомлення офіцерами себе суб'єктами інформаційно-комунікаційної діяльності.

Для кожного критерію нами були підібрані конкретні показники для вимірювання певних шкал компонентів ІКК офіцерів у системі підвищення кваліфікації та обґрунтовано методичний інструментарій їх оцінювання. Ключовими завданнями даного етапу визначено:

- усвідомлення розвитку їх інформаційно-комунікаційної компетентності, самоорефлексії як суб'єктів військово-професійної діяльності;
- з'ясування рівнів розвиненості ІКК офіцерів;
- визначення здатності до корегування своєї інформаційно-комунікаційної діяльності, з'ясування шляхів досягнення її мети;
- допомагати формуванню критичного ставлення офіцера до себе як до суб'єкта інформаційно-комунікаційної діяльності.

Головну увагу на цьому етапі треба приділяти розвитку ІКК офіцерів і педагогічному діагностуванню рівнів її розвиненості. Для вирішення цих завдань пропонуємо використовувати методи контролю та самоконтролю. Основні види навчальних занять на даному етапі мають бути практичні та контрольні заняття (табл. 1).

Використання тих видів навчальних занять, які перелічені вище, надасть можливість максимально забезпечувати розвиток ІКК офіцера як суб'єкта військово-професійної діяльності та врахувати реалії ведення сучасних бойових дій в інформаційному суспільстві та в гібридній війні, приймати швидкі та оптимальні рішення в надзвичайних умовах військово-професійної діяльності. Ключовими видами навчальних занять є практичні заняття, на яких превалюють вправи прикладного спрямування, що направлені на розвиток навичок, умінь і здатностей вдалої інформаційно-комунікаційної діяльності, а також аналіз квазіпрофесійних ситуацій, методичні прийоми «мозковий штурм», «круглий стіл», «кейс-стаді», методи контролю, самоконтролю, самооцінювання.

Таблиця 1

Етапи та методи розвитку ІКК офіцерів у системі підвищення кваліфікації

Етапи	Мета	Завдання	Методи, прийоми	Види навч. занять
Ціннісно-мотиваційний	Розвиток цінностей і мотивації інформаційно-комунікаційної діяльності офіцерів, покращення їх ціннісного ставлення до динамічності у військово-професійній діяльності, розвиток ІКК для здійснення успішної інформаційно-комунікаційної діяльності офіцера.	Сприяння осмисленню офіцерами цінностей власної інформаційно-комунікаційної діяльності як суб'єкта військово-професійної діяльності ЗСУ; сприяння поважному ставленню до професії, яка обрана, відчуттю потреби наполегливо розвивати ІКК як суб'єкта інформаційно-комунікаційної діяльності в військово-професійному середовищі; сприяння осмисленому виконанню обов'язків за визначеною посадою і завдань за посадовим призначенням, прагненню досягнути розвиненості ІКК як суб'єкта інформаційного суспільства; мотивування до активізації пізнавальної діяльності для розвитку своєї ІКК.	Анкетування, тестування, аналіз конкретної ситуації, навчальна бесіда тощо.	Лекційні, семінарські, групові, практичні заняття.
Розвивальний	Вивчення необхідних теоретичних знань у сфері ІКТ щодо інформаційно-комунікаційної діяльності та їх вдосконалення, розвиток умінь, навичок і здатностей щодо їх використання у інформаційно-комунікаційній діяльності як суб'єкта військово-професійної діяльності у сучасному інформаційному середовищі.	Розвиток творчого практичного мислення як фахівця військової справи щодо використання ІКТ у військово-професійній діяльності; розвиток інформаційно-комунікаційних навичок, умінь і здатностей як суб'єкта військово-професійної діяльності; розвиток необхідних професійних інформаційно-комунікаційних якостей як суб'єкта військово-професійної діяльності; вирішення конкретних проблемних ситуацій інформаційно-комунікаційного характеру як військовому фахівцю в сучасному цифровому суспільстві.	Лекція, семінар, групові та практичні заняття, дослідження спеціальної літератури та джерел, метод контролю, самостійна робота, метод самоконтролю та самооцінювання, імітаційне моделювання, презентації, розгорнута бесіда, дискусії.	Усі види навчальних занять у ВВНЗ
Заключний	З'ясування успішності реалізації двох перших етапів методики; педагогічне діагностування рівнів розвиненості ІКК у офіцерів.	Усвідомлення розвитку їх інформаційно-комунікаційної компетентності, самоорефлексії як суб'єктів військово-професійної діяльності; з'ясування рівнів розвиненості ІКК офіцерів; визначення здатності до корегування своєї інформаційно-комунікаційної діяльності, з'ясування шляхів досягнення її мети; допомагати формуванню критичного ставлення офіцера до себе як до суб'єкта інформаційно-комунікаційної діяльності.	Метод письмової перевірки знань, що може проходити, в тому числі, в форматі тесту, перевірки практичних навичок і здатностей щодо використання ІКТ у військово-професійній діяльності.	Практичні та контрольні заняття.

Реалізацію авторської методики розвитку ІКК офіцерів у СПК забезпечує впровадження в освітній процес спеціального курсу «Інформаційно-комунікаційна компетентність офіцерів тактичної ланки управління». До змісту курсу пропонується включити наступні теми:

Модуль 1. Теоретичні основи інформаційно-комунікаційної компетентності.

Модуль 2. Інформаційно-комунікаційні процеси в умовах військово-професійної діяльності офіцера.

Модуль 3. Практичні основи застосування інформаційно-комунікаційної компетентності у військово-професійній діяльності офіцера.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

З'ясовано, що розвиток ІКК офіцерів є актуальним науково-методичним завданням і передбачає застосування для його вирішення спеціалізованої методики її розвитку. Розроблено методику розвитку ІКК офіцерів у системі підвищення кваліфікації.

Встановлено, що впровадження в освітній процес авторської методики забезпечуватиме розвиток ІКК офіцерів як військових фахівців і сприятиме систематизації і поглибленню теоретичних та практичних інформаційно-комунікаційних знань, умінь, здатностей, розвитку професійно-важливих якостей.

Перспективним напрямом дослідження є визначення сучасного стану розвиненості ІКК офіцерів та експериментальна перевірка методики розвитку ІКК на курсах підвищення кваліфікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Пінчук О. П., Прокопенко А.А. Розвиток цифрової компетентності – професійно значущого складника підготовки офіцерів Збройних сил України. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. Вінниця, 2021. № 62. С. 54-69.
- [2] Арістрахова М. С. Розвиток іншомовної комунікативної компетентності викладачів вищих військових навчальних закладів : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2021. 286 с.
- [3] Ягупов В. В., Бондаренко Т.С. Єдиний відкритий інформаційний простір закладу вищої професійної освіти. *Vzdelávanie a spoločnosť. IX : vedecký zborník / Prešovská univerzita v Prešove; Pedagogická fakulta. 2024. IX. P. 111-127. URL: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova19>.*
- [4] Кива В. Ю. Методика розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів системи військової освіти у дистанційній формі навчання. *Освіта і наука : міжнар. наук. журнал. 2019. № 2(27). С. 98–107.*
- [5] Zaluzhnyi Valerii: 13 facts about the war in Ukraine. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/valerii-%E2%81%A0zaluzhnyi-13-faktiv-pro-viinu-v-ukrayini/>
- [6] Розумовська Ю. О., Лиман Р. М. Лідерська та інформаційно-комунікаційна компетентність як провідні компоненти військово-професійної підготовки сучасного офіцера. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка : Педагогічні науки. 2023. Вип. №4 (115). С. 151–168.*
- [7] Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / під заг. ред. В.Т. Бусел. Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
- [8] Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 366 с.
- [9] Кива В. Ю. Методика розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності викладачів системи військової освіти у дистанційній формі навчання. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука». 2019. Частина 1, Вип. №2 (27). С. 98-107. URL: <https://msu.edu.ua/educationandscience/wp-content/uploads/2020/01/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0-%D1%96-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0-227%D0%A7.1-%D0%BE%D0%B1%D1%94%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B0.pdf#page=98>*
- [10] Ягупов В. В., Плохута І.С. Методика розвитку діагностувальної компетентності у майбутніх докторів філософії в процесі освітньо-наукової підготовки. *Topical aspects of social science disciplines and innovative methods and technologies of their learning and teaching : scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 536 p. P. 504–525. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-315-6-24>.*
- [11] Kyva V. Y. The development of information and communication competence of teachers of the system of military education as a methodological problem. *Adaptive management: theory and practice: Series Pedagogy. 2018. №5 (9). P. 1-20. URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/20/17> .*

- [12] Ягупов В. В. Основи військово-дидактичних знань: навч. посіб. Київ : РВЦ “Київський університет”, 1999. 400 с.
- [13] Ягупов В. В. Військова педагогіка та психологія : підручник : у 2 ч. К. : НУОУ, 2024а. Ч. 1: Військова педагогіка. Т. 1. 336 с.
- [14] Ягупов В. В. Неімітаційні активні методи навчання. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Педагогіка і психологія. 2000. Вип. 5. С. 78-85.
- [15] Розумовська Ю. О. Інформаційно-комунікаційна компетентність офіцерів тактичної ланки управління: поняття, зміст і структура. Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України. Київ, 2024. № 1 (49). С. 205-218.

THE METHOD OF INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE DEVELOPMENT IN OFFICERS OF TACTICAL LEVEL MANAGEMENT IN THE CONTINUITY TRAINING

Rozumovska Yuliia Oleksandrivna

PhD Student at Social Communication and Public Diplomacy Department
of the Strategic Communication Institute
National Defense University of Ukraine
Kyiv, Ukraine
ORCID ID: 0009-0009-9051-7399
12yulia88@gmail.com

Annotation. Process of digitalization of all area modern information society activity in our country and other countries in the world puts forward a number of requirements for information and communication competence (hereinafter – ICC) level of the specialist. And military specialist not an inclusion in this question. The information and communication technologies are used very actively by our military during their military and professional activity on the battlefield and in the rear.

This scientific article substantiates the theoretical aspects of developing a methodology for the development of ICC of tactical command and control officers (hereinafter – officers) in the system of advanced training (hereinafter – SAT). The article analyses and summarises the scientific views and approaches of Ukrainian and foreign researchers to the definition of the concept of “methodology” and offers the author's own definition of the concept of «methodology for the developing of information and communication competence of tactical command officers in the system of advanced training».

The research methodology includes analysis of scientific sources, generalisation and explanation of theoretical and practical data, as well as development of a methodology for the formation of officers' ICC. The methodology for the development of officers' ICC includes the main goals, methodological approaches, principles for its development in the SAT, its main stages, purpose, content, tasks, types of training sessions, methods, techniques, means, organisational forms of training aimed at developing the ICC of tactical command officers in the SAT. We have substantiated that the inclusion of the author's methodology in the training of officers will ensure the development of their ICC as military specialists, which in turn will provide an opportunity to deepen theoretical knowledge and develop professionally necessary qualities. We have also proved the need to develop and implement a special course «Information and communication competence of tactical command officers and its development» in the SAT of officers. The following topics are proposed to be included in the course content: Module 1: Theoretical foundations of information and communication competence. Module 2: Information and communication processes in the conditions of military professional activity of an officer. Module 3: Practical bases of application of information and communication competence in the military professional activity of an officer.

Keywords: development; methodology of development; information and communication competence; tactical command and control officer; methods; methodological approaches; system of professional development.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED):

- [1] Pinchuk O.P., Prokopenko A.A. Development of digital competence as a professionally significant component of training of officers of the Armed Forces of Ukraine. Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems. 2021. Vol 62. P. 54-69 (in Ukrainian).
- [2] Aristrakhova M.S. Development of Foreign Language Communication Competence of Teachers of Higher Military Educational Institutions : Cand: 13.00.04.2021. 286 p. (in Ukrainian).

- [3] Yagupov V.V., Bondarenko T.S. Unified open information space of a higher professional education institution. *Vzdelávanie a spoločnosť. IX : vedecký zborník / Prešovská univerzita v Prešove; Pedagogická fakulta. 2024. IX. P. 111-127. URL: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova19> (accessed 19 November 2024) (in English).*
- [4] Methods of development of information and communication competence of teachers of the military education system in the distance learning form. *Education and science: international scientific journal. 2019. Vol 2(27). P. 98–107.*
- [5] Zaluzhnyi Valerii: 13 facts about the war in Ukraine. URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/valerii-%E2%81%A0zaluzhnyi-13-faktiv-pro-viinu-v-ukrayini/> (accessed 04 December 2024) (in English).
- [6] Rozumovska Y. O., Lyman R. M. Leadership and Information and Communication Competence as Leading Components of Military and Professional Training of a Modern Officer. *Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University: Pedagogical sciences. 2023. Vol. 4 (115). P. 151–168 (in English and Ukrainian).*
- [7] Big Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language (with additions and supplements) / edited by V.T. Busel. Irpin: PTF 'Perun'. 2005. 1728 p. (in Ukrainian).
- [8] Goncharenko S. U. *Ukrainian Pedagogical Dictionary. Kyiv: Lybid. 1997. 366 p. (in Ukrainian).*
- [9] Methods of development of information and communication competence of teachers of the military education system in the distance learning form. *International scientific journal 'Education and Science'. 2019. Part 1. Vol. 2 (27). P. 98-107. URL: <https://msu.edu.ua/educationandscience/wp-content/uploads/2020/01/%D0%9E%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0-%D1%96-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B0-227%D0%A7.1-%D0%BE%D0%B1%D1%94%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%B0.pdf#page=98> (accessed 04 December 2024) (in Ukrainian).*
- [10] Yahupov V.V., Plokhuta I.S. Methods of developing diagnostic competence in future doctors of philosophy in the process of educational and scientific training. *Topical aspects of social science disciplines and innovative methods and technologies of their learning and teaching : scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 536 p. P. 504–525. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-315-6-24> (accessed 24 November 2024) (in Ukrainian).*
- [11] Kyva V. Y. The development of information and communication competence of teachers of the system of military education as a methodological problem. *Adaptive management: theory and practice: Series Pedagogy. 2018. Vol. 5 (9). P. 1-20. URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/article/view/20/17> (accessed 01 December 2024) (in English).*
- [12] Yahupov V.V. *Fundamentals of military didactic knowledge: a textbook. Kyiv: REC 'Kyiv University'. 1999. 400 p. (in Ukrainian).*
- [13] Yahupov V. V. *Military pedagogy and psychology: textbook: in 2 parts. Part 1: Military pedagogy. Vol. 1. 336 p. (in Ukrainian).*
- [14] Yagupov V.V. Non-simulation active teaching methods. *Bulletin of Dnipropetrovsk University. Series: Pedagogy and Psychology. 2000. Vol. 5. P. 78-85. (in Ukrainian).*
- [15] Rozumovska Y.O. Information and communication competence of tactical command officers: concept, content and structure. *Collection of scientific works 'Military Education' of the National Defence University of Ukraine. 2024. № 1 (49). P. 205-218. (in Ukrainian).*